

BASKICKÁ LITERATURA 20. STOLETÍ

Baskičtino, ukaž se světu

Roku 1545 byla vydána první kniha v baskičtině *Linguae Vasconum Primitiae*. Napsal ji spisovatel Bernart Etxepare, který v ní také vyjádřil jedno přání: **“Euskara, jalgi hadi mundura”** (Baskičtino, ukaž se světu).

Institut Vasco Etxepare je pojmenován podle tohoto prvního baskického autora a jeho přání si bere jako motto. Cílem a misí institutu je propagovat a šířit baskický jazyk a kulturu ve světě.

Na jedné straně je naším úkolem prokazovat znalost našeho jazyka a jeho výuku v akademických sférách. Na druhé straně chceme představit kreativní vyjadřování našich umělců: vizuální umělce, muzikanty, tanečníky, spisovatele, filmové režiséry, herce atd.

Jeden z prvních úkolů internacionalizace našeho jazyka a kultury je vytvořit tuto kolekci s cílem informovat veřejnost o našem jazyce, baskičtině, a o kulturních a uměleckých disciplínách, které vytváří bohatství naší kultury.

Úvod

Cílem tohoto krátkého příběhu¹ je vyzdvihnout hlavní události a nejdůležitější jména spojená s vývojem baskické literatury během 20. století. Baskickou literaturu chápeme jako literaturu tvořenou přímo baskickými autory, jak z pevninské, tak i poloostrovní části Baskicka², nebo autory s baskickými kořeny v různých jazycích: baskičtina, španělština, francouzština a angličtina. Nejdříve se podíváme na literární produkci v baskičtině a poté se zaměříme na literaturu psanou ostatními jazyky.

¹ Text vychází z článků autorů: María Jose Olaziregi, Lourdes Otaegi a Estibalitz Ezkerra z webové stránky www.basqueliterature.com.

² Poloostrovní částí Baskicka je myšleno Autonomní společenství Baskicko a Autonomní společenství Navarra, zatímco pevninskou částí se myslí Francouzské Baskicko s provinciemi Dolní Navarra, Labourd, Soule.

Baskická literatura

Zatímco počátky baskické literatury byly spojeny s církevním světem a náboženskou výchovou, od 19. století přichází změny a nové žánry jako například román (Mitzelena 141). I přesto, že byly napsány v tomto století pouze dva romány v baskičtině, stále znamenaly velký vývoj, jelikož dláždily cestu ostatním novým tendencím. I tak se ale baskická literatura nestala autonomní až do 20. století.

Jeden z předchůdců baskického románu byl Peru Abarka od Juan Antonio Mogel (1745-1804), dokončený roku 1802, ale vydán až 1880. Toto dílo je založené na dialogu mezi Peru Abarka a Maisu Juan a je napsáno s jasným účelem: přesvědčit osvícené baskické učence o srozumitelnosti a hodnotě baskičtiny. Měla by být zmíněna další dvě díla: Piarres Adame (1888) od Jean Baptiste Elizamburu (1828-1891), vydané po částech v republikánském žurnálu La Nivelles a Le Réveil Basque, stejně jako Bein da betiko (1893), od Resurrección María de Azkue; a Ipuin onak (1804) by Bizenta Mogel (1782-1854), adaptace Ezpoských bajek a zároveň první dílo v baskičtině publikované ženou.

Během poslední třetiny 19. století, následující po druhé Karlistické válce (1873-1876), španělský ministerský předseda Antonio Cánovas del Castillo zrušil fueros (regionální výsady). Do té doby mnoho autorů spojovalo přítomnost a budoucnost baskičtiny právě s těmito výsadami. Jeden z nich, Juan Ignazio Iztueta (1767-1845), prohlásil v Guipuzcoaco provinciaren condaira edo historia (1847) že, “Euscara ill esquero Fueroac ez dira bicico; banan Euscara bici bada, Fueroac piztuko dira” (Pokud baskičtina zanikne, fueros zaniknou také, ale pokud baskičtina přežije, fueros budou vzkříšeni), (Madariaga 159). Proto není vůbec překvapující, že v roce 1876 se objevili pro-baskická hnutí známá jako Pizkundea, stejně jako katalánská Renaixença a galicijské Rexurdimento. Vlivem romantického ducha německých idealistů se stala baskická literatura představitelkou baskické duše a jařím cílem bylo chránit a propagovat tento jazyk. Z tohoto důvodu byly organizovány různé činnosti jako například tzv. Euskal Jaiak (baskický festival) pořádaný poprvé v San Sebastián (1883). Poté nastoupily Lore Jokoak (doslova Květinové hry), které se poprvé uspořádaly na pevninské části Baskicka roku 1851 (organizovány Antoine d'Abbadie) a na poloostrovní části roku 1879. Mezitím bylo zároveň vydáváno mnoho děl a byly podnikány kroky k institucionalizaci

školství v baskičtině, provinční rada Bizkaia jmenovala prvního předsedu baskického jazyka (1888) a první ikastoklas (baskickou školu).

Během této doby a také zásluhou Květinových her začala baskická literatura vzkvétat, což změnilo historii. Tato literatura se inspirovala španělskými autory, jako byl Francisco Navarro Villoslada, Juan Venancio Araquistain, José M. Goizueta a Vicente de Arana, který byl ovlivněn romantickými historickými romány (mimo jiné) skotským autorem Waltrem Scottem. V této době, přesněji řečeno po roce 1898 byl vydán první román na pokračování: Auñemendiko lorea by Domingo Agirre (1864-1920). Tento román se věnuje příběhu Ricturde, křesťanské ženě vévody Adalbald, o kterou se ucházel nekřesťanský baskický vůdce Portun.

Na konci 19. století se objevuje koncept, který bude mít obrovský vliv na formování baskické politiky: baskický nacionalismus, který nahradil foralismus (hnutí, které usilovalo o znovuzavedení fueros). V roce 1893 prohlásil Sabino Arana Goiri: “Euzko tarren aberria Euzkadi da” (domovinou basků je Euzkadi). Od této chvíle je hlavní funkcí baskické literatury chránit a prosazovat základy baskického národa.

Baskický nacionalismus byl ovlivněn několika událostmi, které se odehrály na začátku 20. století: například industrializace (především v Bizkaia a Gipuzkoa), vzrůst počtu obyvatel a vznik sociální dělnické strany ve Španělsku v Bilbau (1879). Na jedné straně pozitivní dopad rychle industrializace na baskickou ekonomiku vyústil v rozkvět baskické kultury v mnoha směrech: kupříkladu filologie (R. M. de Azkue a Julio de Urquijo hráli důležitou roli, Urquijo založil Mezinárodní listy baskických studií, 1907), hudba, archeologie a etnografie (Telésforo de Aranzadi, J. M. Barandiaran). Jelikož neexistovala žádná univerzita, která by akreditovala Baskická studia, v roce 1918 se uskutečnila první baskická konference a byla založena Společnost baskických studií a Královská akademie baskického jazyka. Na druhé straně však ekonomická situace v Baskicku dosahovala úpadku, takže se v této době stala baskičtina typičtější spíše pro venkov. Ve větších a průmyslových městech převládala španělština. Někteří intelektuálové, jako Miguel de Unamuno, ignorovali ekonomické faktory, které zapříčinily úpadek euskara (baskičtiny) a tvrdili, že je to jazyk nevyhovující požadavkům moderního světa. Samotný nacionalismus využíval polarizace vytvořené industrializací (venkov proti průmyslovým oblastem, baskičtina proti španělštině, tradice proti modernizaci). Kostumbristické romány spisovatele Domingo Agirre, Kresala a Garoa jsou dobrým příkladem nacionalistického soudobého vnímání: místa symbolizující

„čistý“ baskický způsob života (moře, farmy) kontrastující s místy prohnílymi a znečištěnými (město). Díla jiných autorů tohoto období jsou podobná: Josecho (1909) a Jayoterri maittia (1910) od José Manuel Etxeita (1842-1915); Ardi galia (1918) od R. M. Azkue; Piarres (1926-29) od Jean Barbier; a Mirentxu (1914) a Yolanda (1921) od Pierre Lhande (1857-1957). Stejně jako příspěvky ženských autorek zmiňované doby: Rosario Artola (1869-1950), Tene Mujika (1888-1981), Julene Azpeitia (1888-1980), Katarine Eleizegi (1889-1963) a Sorne Unzueta (1900-2005).

Španělská občanská válka měla devastující vliv na baskickou literaturu. Během konfliktu byl vydán pouze jeden román: Uztaro (1937) od Tomas Agirre “Barrenoso” (1898-1982) – další příklad kostumbrismu. Loretxo (1937), od Domingo Arruti (1897-1968), vydán po částech v Eguna (první baskické noviny v Baskicku) zůstal nedokončený. Mnoho přeživších válku odešlo do exilu, a právě v exilu procházela baskická literatura znovuzrozením. Na poloostrově bylo těžké publikovat něco v baskičtině kvůli státní diktatuře. Důležití činitelé v exilu včetně nakladatelství Ekin (založeno roku 1942 v Buenos Aires) a listů Euzko Gogo (1950-55 / 1956-59) vydávaný panem Jokin Zaitegi, který působil v Guatemale a později se přesunul do Biarritz.

První romány poválečného španělského období byl publikován listy Ekin: Joanixio (1946) a Bizia garratza da (1950). Oba napsal Jon Adoni Irazusta (1881-1952) a oba byly válečné. Romány spisovatele Irazusta zrcadlí převládající náladu počátku 20. století. Jinými slovy zrcadlí esenciální ideologii, která zdůrazňovala tradici a náboženské cítění. Mari Jose Olaziregi Ekaitzpean (1948) od Jose Eizagirre (1881-1948) je více zlomové dílo ve smyslu důkazu kontradikcí na obou stranách: karlistů (tradicionalisté, kteří podporovali vojenský odpor proti Španělské republice) a nacionalistů (kteří podporovali republiku). Za zmínku stojí také Neronek tirako nizkin (1964) od Sebastián Salaberria (1915-2003), autobiografické dílo, které vypráví o válce v první osobě. Martín Ugalde (1921-2004) velice dobře chápal devastující následky zapříčiněné represí a exilem. On sám musel projít třemi exily. Z jeho děl zmíníme Illtzalleak (1961) – které zrcadlí hrůzu občanské války a poválečného období – spolu s romány Itzulera baten istorioa (1989) a Pedrotxo (1993). Díla demonstrují marné snahy baskické rodiny vrátit se do Baskicka, analyzuje zničení člověka způsobené válkou a frankismem v poválečné éře. Po občanské válce byl jako první vydán román na poloostrovní části, byl to Alos-Torrea (1950) od Jon Etxaide (1920–1998) založený na legendě “Gau-illa” od Juan Venancio Aranquistain. Tentýž autor napsal také Joanak joan (1955) o životě

romantického básníka Pierre Topet Echahun, a Gorrotoa lege (1964), o válce klanů během středověku na území Baskicka. Mezitím Jose Antonio Loidi (1916-1999) napsal první detektivní román v baskičtině Amabost egun Urgain'en (1955).

V padesátých letech se stala baskická literatura autonomní aktivitou v sociokulturním životě Baskicka „se svými vlastními zákony, fungujícími mechanismy a cíly, oproti jiným lingvistickým a kulturním aktivitám“ (Lasagabaster 1985: 427). Baskická literatura zaznamenala nejvýznamnější posun v současné Evropě, a proto se také zvýšil zájem o překlady z baskické literatury.

Během této dekády, jako výsledek díla Leturiariaren egunkari ezkutua (1957) od Jose Luis Álvarez Enparantza nebo “Txillardegi” (1929-2012), opustila baskická literatura kostumbrismus a přijala existencialismus. Ve stejném duchu jako A. Roquentin v La Nausée (1938), Leturia, rozporuplný hrdina románu píše ve svém deníku o absurditě lidské existence. Také se věnuje hlavním tématům existencialismu: osamělost, selhání, smrt a strach z rozhodnutí. Spekuluje také o existenci Boha, což je něco, co Leturia nepopírá. Další romány spisovatele Txillardegi, Peru Leartzako (1960) a Elsa Scheelen (1969), se také opírají o existencialismus.

John Mirande (1925 – 1972) patřil do stejné generace jako Txillardegi a podobným způsobem i analyzoval nedostatky moderní doby jak v poetických, tak ve svých výpravných dílech. Příklady jeho děl jsou román Haur besoetako (1970), který byl napsán roku 1959, ale v této dekádě nebyl vydán, a posmrtně vydaná kniha povídek Gauaz parke batean (1984). Hlavním tématem Haur besoetako je vztah mezi dospělým mužem a jeho mladou kmotřenkou a přivádí nás k románu Lolita od Nabokova. Paradoxně Mirande tento ruský román nikdy nečetl. Podle Eduardo Gil Bera v prologu španělského překladu románu Mirande pouze užil motivu, který byl součástí západní tradice již od dob Teokrita a Virgilia.

Na mezinárodní úrovni v 60. letech jsme svědky vzrůstu nového sociálního revolučního hnutí, které má původ v tzv. zemích třetího světa. Na poloostrovní části Baskicka v nacionalistické komunitě (Chueca 398) zůstává populární sociální národní strana Partido Nacionalista Vasco-Eusko Alderdi Jeltzalea (PNV-EAJ, Basque Nationalist Party) a ETA, zatímco pokračuje sociální a ekonomický růst, který je otevřen novým kulturním iniciativám. Ty mají za hlavní cíl prosazování baskické kultury a umění. Dvě z nejvýznamnějších osobností této éry byli básník z Bilbaa, Gabriel Aresti (1933 – 1975) a sochař Jorge Oteiza

(1908 – 2003). Oteiza společně s jinými umělci patřícími do skupin jako Gaur, Danok, Emen a Orain založili roku 1966 Baskickou školu. Další osobnost, která stojí za zmínku je lingvista Koldo Mitxelena (1915 – 1987). Mitxelena vedl proces prosazovaný Euskaltzaindia, tzn. vytvořit Euskara Batua (Unified či Standard Basque). Důležitou událostí této doby, mimo jiné, byl první baskický knižní veletrh v Durangu, 1965. Stejně tak v této době skupina Ez dok amairu (1965-1972) přišla s prvním impulzem „nové písně“ v baskičtině.

Co se týče literatury, produkce knih v jazyce euskara zaznamenala velký boom díky snahám nových nakladatelství: Gordailu (1969), Lur (1969), Etor (1970), Iker (1972), Gero (1973) a Elkar (1973). Hlavní vzrůst byl v produkci románů (dvakrát větší množství ve srovnání s předchozím obdobím) a poprvé se řídil baskický román i požadavky čtenářů. V této době byly totiž vydány první sociální romány v baskičtině od autorů jako Xabier Gereño (1924-2011), Txomin Peillen (1932) a Xabier Amuriza (1941).

Spolu se sociálním románem se objevil na baskické literární scéně ještě jeden nový žánr. Byl to druh románu, který bychom mohli nazývat alegorický ve snaze vyhnout se cenzuře a který zahrnoval hlavní aspekty latinskoamerického magického realismu. Bylo to právě v této době, kdy byla vydána první kniha od Anjel Lertxundi, kniha povídek Hunik arrats artean (1970). V ní se poprvé objevilo alegorické město Urtubi (jasný symbol Baskicka), které dalo základ prostředí románu Ajea du Urturik (1971) od stejného autora. Ajea du Urturik popisuje utrpení obyvatel města při záplavách. V knize se opakuje obraz pavoučí sítě jako symbol represe, kterou Baskové procházeli v dané době. Vliv magického realismu je patrný také v alegorickém románu Haurgintza minetan (1973) od Mikel Zarate (1933-1979) a v Oilarraren promesa (1976) od Joan Mari Irigoien (1948). Obě práce tlumočí politickou represi na poloostrovní části Baskicka.

Egunero hasten delako od spisovatele Ramón Saizarbitoria (1944), který byl vydán roku 1969, představil experimentalistické modely baskického románu. Román je organizovaný do dvou nezávislých výpravných úrovní a vypráví příběh mladé studentky, která chce na potrat, konverzaci, která se odehrává na vlakovém nádraží a telefonní rozhovor mezi podivnou osobou a neznámými účastníky rozhovoru. Autorův druhý román, 100 metro (1976) se překládal více a dokonce byl filmově zpracován roku 1985 režisérem Alfonso Ungría. Také v knize 100 metro se vypravěč uchyluje k různým úrovním vyprávění, ačkoliv kinematografické techniky jsou patrnější při vyprávění událostí. Hlavní zápletkou líčí posledních sto metrů ETA aktivisty předtím, než byl zastřelen na náměstí v Donostia-San

Sebastián. Román popisuje atmosféru posledních let Frankova režimu, doby největšího politického útlaku. Saizarbitoria napsal i třetí román, Ene Jesus (1976), ve kterém využíval techniky Nouveau Roman.

Bernardo Atxaga (1951) a Koldo Izagirre (1953) byli, spolu s Saizarbitoria, nejvýraznějšími experimentálními modely. Roku 1975 Atxaga a Izagirre vydali listy Panpina ustela. V tomto veřejném manifestu, který hlásal, že “Ez dezagula konposturarik gal, halere” (ať se děje cokoli, neztratíme naši rozvahu), kritizují autoři situaci Baskické literatury a volají po radikální změně. Příklady této změny jsou neo-avantgardní romány Zergatik bai (1976) od Izagirre a Ziutateaz (1976) od Atxaga. Obě práce uzavřeli experimentální fázi 70. let.

po schválení španělské ústavy roku 1978 se stala baskičtina spolu-oficiálním jazykem se španělštinou ve dvou poloostrovních částech Baskicka (Autonomní společenství Baskicko a Autonomní společenství Navarra). Toto umožnilo bilingvním edukačním modelům, aby se ucházeli o granty a produkci v euskara. Mezitím, roku 1981, byla poprvé nabídnuta baskická studia, která chtěla podpořit literární výzkum na akademické úrovni. V 80. letech byly založeny Asociace spisovatelů (1982), Asociace překladatelů, nakladatelů a interpretů (1987) a Asociace Galtzagorri (věnující se produkci literatury pro děti a mládež v baskičtině).

Jose Irazu Garmendia, více známý jako Bernardo Atxaga je nepochybně nejlepším příkladem nezávislého autora 80. let v baskičtině. Mimo to, že je Atxaga mezi nejvíce oceňovanými a překládanými baskickými autory, je také jeden ze spisovatelů písčících na plný úvazek. Vymyšlený zeměpis Obaba, který se poprvé objevil v “Camilo Lizardi erretore jaunaren etxean aurkitutako gutunaren azalpena” (1982), zaujímá v díle Atxaga významné místo. Obaba má původ v ukolébavce z Bizkaian a toto místo se objevuje i v krátkých románech Sugeak txoriari begiraten dionean (1984), Bi letter jaso nituen oso denbora gutxian (1984; Dva baskické příběhy, 2009) a Bi anai (1985; dva bratři, 2001), stejně jako v souboru povídek Obabakoak (1988, v angličtině vydáno roku 1992).

Rozpor přírody a kulturních podmínek, vše se děje v Obaba. Je to před-moderní svět, ve kterém neexistuje deprese nebo schizofrenie a vesničané pozorují zvířata, aby si vysvětlili věci, které jsou nad jejich chápání. Obabakoak je v podstatě kolekcí příběhů, které spolu souvisí. Ve všech z nich je Obaba nekonečným virtuálním světem, ve kterém vypravěč víří příběhy. Příběhy kombinují výpravnost s jistými fantastickými strategiemi. Tato cesta do fantazie je především literární, intertextuální cestou. Obabakoak vzdává poctu mistrům

povídek, hlavně těm, kteří psali teorii krátkých příběhů (E. A. Poe, H. Quiroga or J. Cortazar, například), nebo spisovatelům 19. a 20. století. Po díle *Obabakoak* vydal Atxaga několik povídek v různých souborech (Olaziregi 2010b).

Atxaga se posunul k realismu s dětským románem *Behi euskaldun baten memoriak* (1991). Hlavní hrdina, kravička jménem Mo, která interpretuje Kantova slova “sapere aude,” nám vypráví o drsné skutečnosti v Baskicku po občanské válce. Romány *Gizona bere akardadean* (1993; *The Lone Man*, 1996), *Zeru horiek* (1995; *The Lone Woman*, 1999) a *Soinujolearen semea* (2003; *The Accordionist’s Son*, 2007) od stejného autora nabízí etickou analýzu baskického politického konfliktu. Všechny tři romány mají za hlavní postavu ex-člena organizace ETA. V případě *Gizona bere akardadean* je to Carlos, který je mučen za svou předchozí aktivitu, v *Zeru horiek* potkáváme Irene, který je odsouzen k izolaci a přehlížení. Co se týče *Soinujolearen semea*, je ohnisko románu ve vzpomínkách se historické paměti, a to hlavně bombardování kondory v Gernika 26. dubna 1937. Pro Basky je Gernika památkou a také figuruje v jiných dílech spisovatele Atxaga, jako třeba v eseji *Markak*.

V díle *Soinujolearen semea* vzpomíná David na své dětství během španělské občanské války a v poválečném období v Obaba. Obaba v tomto románu není, oproti jejímu obrazu v díle *Obabakoak*, místem nevyzpytatelných událostí mimo chápání. Spíše na sebe bere podobu vzdálené Arkadie. Procházíme zde místem Iurian, místem zrození protagonisty obklopeným vesnickými zelenými údolními, které mají jen málo společné s druhým utopickým prostředím novely: Stoneham Ranch, v Tulare County, California. Utopická naděje, že Stoneham Ranch zpočátku prosperuje, je zničena ve vztahu k španělské občanské válce. Ve skutečnosti byly ale Stoneham Fields ve Velké Británii místem exilu pro 4000 baskických dětí, které uprchli z války 21. května 1937 na lodi Habana. V tomto smyslu je v *Soinujolearen semea* Amerika, Nový svět, daleko od Arkadie, která během renesance ovlivnila všechny druhy cestovatelů a umělců a stává se destinací pro Basky, kteří se dobrovolně rozhodnou odejít do exilu z politických důvodů. Další román spisovatele Atxaga, *Zazpi etxe Frantzian* (2008), vzal poněkud jiný směr. Opouští Obaba a baskickou historickou paměť a soustředí se na kolonizaci Konga. Přestože se jedná o velmi známé literární téma, Atxaga jde dále v popisu kolonizace a její krutosti. Není to dobrodružný román, kde by kolonizátoři obhajovali své jednání, ale spíše parodie celé situace, která, jak autor zdůrazňuje, s sebou nese mnoho chyb hegemonické imperialistické ideologie.

19. století a karlistické války spolu s občanskou válkou jsou ústředním tématem mnoha románů v jazyce euskara, které byly vydány v posledních letech. Mezi nimi nacházíme následující tituly: *Abuztuaren 15eko bazkalondoa* (1979) od Joxe Austin Arrieta; *Euzkadi merezi zuten* (1984) od Koldo Izagirre; *Azukrea belazeetan* (1987), *Gerezi denbora* (1998) a *Sagarrak Euzkadin* (2007) od Inazio Mujika Iraola; *Izua hemen* (1990) a *Kilkerra eta roulottea* (1997) od Joxemari Iturralde; *Loitzu herrian udapartean* (1993) od Luis Mari Mujika; *Badena dena da* (1995) od Patxi Zabaleta; *Azken fusila* (1994) a *Kilkerren hotsak* (2003) od Edorta Jimenez; *Zoazte hemendik!* (1995) od Patri Urkizu; *Bihotz bi. Gerrako kronikak* (1996) a *Gorde nazazu lurpean* (2000) od Ramón Saizarbitoria; *Pausoa noiz luzatu* (1998) od Andoni Egaña; *Tigre ehizan* (1996) od Aingeru Epaltza; *Agur, Euzkadi* (2000) od Juan Luis Zabala a *Golgota* (2008) od Xabier Montoia.

Ačkoliv na začátku své literární kariéry v 70. letech byl spojován s inovativním a experimentálním trendem, španělská občanská válka a její bolestivé následky jsou centrálním tématem díla spisovatele Koldo Izagirre (1953). Důkaz tohoto faktu může být pozorován v jeho realistickém románu *Euzkadi merezi zuten* (1984). V díle *Metxa esaten dioten agirretar baten ibili herrenak* (1997) vypráví autor pomocí 14 povídek plných humoru a ironie o vzletech a pádechválečného veterána, tvrdohlavého Nikola de Agirre nazývaného “Metxa.” Metxa byl hlavní postavou v dalším románu *Agirre zaharraren kartzelaldi berriak* (1999), který líčí příběh dobrovolného vězení starého vojáka (gudari). Občanská válka a její důsledky jsou také přítomny v souboru povídek *Sua nahi, Mr. Churchill?* (2005).

Ramon Saizarbitoria vyzpovoval, že je pro něj psaní bojem proti zapomínání. Píše, jelikož, stejně jako Samuel Beckett, má velice špatnou paměť (Olaziregi 2009b). Z tohoto důvodu je paměť ústředním tématem jeho děl. Román *Hamaika Pauso* začíná slovy „paměť je rozbitý talíř“, větou, kterou přisuzuje autor Claude Simon. Román adresuje psaní autorovi Iñaki Abaitua a je založen na utrpení a exekuci Daniela Zabalegi roku 1975. Příběh začíná v roce 1973 a končí roku 1984 po tom, co autonomní komando ETY zavraždilo senátora Enrique Casas ze sociální španělské strany PSOE. Jak se příběh vyvíjí, biografie Zabalegi a Abaitua se prolétají. Abaitua, který je posedlý smrtí, končí spácháním sebevraždy. V tomto románu nám Saizarbitoria říká, že můžeme zrekonstruovat minulost, abychom demonstrovali, s etickým cílem v mysli, co oficiální historigrame skrývala: utrpení způsobené baskickým politickým konfliktem na individuální i kolektivní úrovni.

V případě románu *Bihotz bi. Gerrako kronikak* (1996) vykresluje Saizarbitoria desintegraci manželství mezi vypravěčem příběhu a jeho ženou Florou. Na začátku příběhu se vypravěč přiznává, že zabil svou ženu tím, že ji vyhodil z okna. Od tohoto okamžiku se vrací vyprávění zpět v čase, aby popsalo události vedoucí ke zločinu soustředíc se na ústřední momenty tohoto domácího konfliktu. Román také zmiňuje jiný problém, španělskou občanskou válku, která přichází na mysl během konverzací manželského páru s bývalým *gudaris* v moštárně. *Gudarisové* různých opozic a s rozporuplnými politickými názory se schází každé odpoledne, aby si připomněli stejné scény. Všechny tyto odkazy odhalují, že se pod jednou událostí se skrývá tisíc příběhů a minulost je subjektivní.

Gorde nazazu lurpean (2000) je nejvyspělejší dílo spisovatele Saizarbitoria. Kniha se skládá z 5 novel: *Gudari zaharraren gerra galdua*; *Rossettiren obsesioa* (*Rossetti's Obsession*, 2006); *Bi bihotz, hilobi bat*; *Marcel Martinen aitatasun ukatuj* a *Asaba zaharren baratza*. Těchto pět prací v každém směru odkazuje na sentimentální zakrnění způsobené fantaziemi baskického nacionalismu.

Podobným způsobem jako to, co se stalo se španělskou občanskou válkou, velký počet románů odkazuje na násilí ETY, které vzrostlo během posledních desetiletí. Měli bychom zmínit, že aktivita ETY se zvýšila v 80. letech (útok na *Hipercor* supermarket, který zabil 21 lidí). Některé romány, které se soustředí na násilí ETY, jsou: *Mugetan* (1989) a *Eulien bazka* (2003) – ačkoliv druhý zmíněný nepřímo – od *Hasier Etxeberria*; *Etorriko haiz nirekin?* (1991) a *Ohe bat ozeanoren erdian* (2001) od *Mikel Hernández Abaitua*; *Bernardo Atxaga* (již zmíněné romány); *Nerea eta biok* (1994) od *Laura Mintegi*; *Hamaika Pauso* (1995) od *Ramon Saizarbitoria*; *Berriro igo nauzu* (1996) od *Xabier Mendiguren Elizegi*; *Arian-arian* (1996) od *Patxi Zabaleta*; *Joaten zaretenean* (1997) a *Antzararen bidea* (2009) od *Jokin Muñoz*; *Kilkirra eta roulottea* (1997) od *Joxemari Iturralde*; *Pasaia blues* (1999) od *Harkaitz Cano*; *Zorion perfektua* (2002; *Perfect Happiness*, 2007) a *Etxeko hautsa* (2011) od *Anjel Lertxundi*; *Hamar urte barru* (2003) od *Joxe Belmonte*; *Denboraren izerdia* (2003) od *Xabier Montoia* a *Ezinezko maletak* (2004) od *Juanjo Olasagarre*. Mezi všemi těmito pracemi vynikají *Antzararen bidea* (2007) od *Jokin Muñoz*. *Jokin Muñoz* (1963) začíná svou literární kariéru v 90. letech s románem *Joan zaretenean* (1997), který ukazuje minulé uplatňování moci na lidské pokolení. Pozitivní kritika přišla až později u knihy povídek *Bizia lo* (2003), ve které analyzuje baskický politický konflikt z různých pohledů. Autor obdržel *Euskadi* cenu za literaturu za toto dílo. Jeho nejlepší práce je ale román *Antzararen bidea* (2007), za který také

dostal Euskadi cenu. Antzararen bidea vypráví příběh Lisy. Lisin syn Igor je členem ETY a umírá, když vybuchne bomba, kterou sám připravoval v apartmánu v Salou (Tarragona, Katalánsko). Po smrti syna se začíná Lisa starat o starého muže jménem Jesus. Jesus patří majetné rodině z Trilluelos, fiktivního města v Erribera (Ribera) región v Navarra, a během španělské občanské války trpěl represí v rukou Falangistů. Román působí jako psychologický thriller ukazující, jak násilí zničilo životy protagonistů a jak jim sebralo to, co v životě nejvíce milovali. Je to galerie charakterů beze směru, jako husy zmíněné na začátku knihy: potom, co Falangistický strýc Jesuse usekl husám hlavu, stále ještě chvíli chodily po dvoře, než padly na zem v potoku krve. Romány spisovatele Muñoz jsou stále spoutány s násilím rebelů španělské občanské války a ETY.

Jeden z nejvýraznějších prvků literárního panorama během demokratické éry je účast žen v literatuře psané baskicky. Počet ženských spisovatelek je stále malé v porovnání s mužskými spisovateli (zhruba 15%). Zatímco výzkum Lindy White (1996), feministické kritičky, poukazuje na to, že je dodnes historiografie baskické literatury založena na androcentrickém kritériu (Olaziregi 1999). Ať už je to jakkoliv, literatura psaná ženami se stala více viditelnou během posledních dekád díky několika doktorandským pracím (Núñez Betelu 2001, González 2007) a akademickým pracím (Iris Zavala 2000; Gabilondo 2006).

Novela Zergatik, panpox (1979) od Arantxa Urretabizkaia (1947) popisuje vzlety a pády života matky opuštěné manželem před pěti lety a jejího syna, kterému důvěrně říká Panpox. Stejně tak jako romány publikované v rámci feminismu ve Francii během 70. let i tato novela reflektuje ženské role. To znamená, že se mimo jiné zabývá pracovními podmínkami žen, mateřstvím a ženským tělem. V druhém románu spisovatelky Saturno (1987) Urretabizkaia volí více konvenční výpravný styl. Tento román je o romantickém vztahu mezi námořníkem alkoholikem a pečovatelkou Maite. Po jedenáctiletém tichu autorka z Gipuzkoa vydává Koaderno gorria (1998; *The Red Notebook*, 2008). Toto dílo je uspořádáno do dvou úrovní: první se zaměřuje na dopis, který píše hlavní hrdinka Ama (jméno je v knize psáno velkým písmem) svým dětem do červeného zápisníku. Od té doby, co si je vzal jejich otec s sebou před sedmi lety, už o nich matka nemá žádné zprávy. Druhá úroveň se věnuje výletu do Venezuely uskutečněnému právníčkou najatou již zmíněnou matkou, aby odevzdala zápisník jejím dětem. Koaderno gorria rozebírá vztah mezi mateřstvím a národem či, přesněji, obtížnost skloubení politické aktivity s mateřstvím. Román posuzuje roli, kterou hraje každá generace v baskickém nacionalismu. Roku 2010 vydala Urretabizkaia

dílo 3 Mariak. Zde znovu autorka analyzuje roli ženy v baskické společnosti, ale teď již z perspektivy staršího věku.

Kritická perspektiva baskického nacionalismu, ať už tradičního nebo radikálního, je ústředním tématem mnoha děl spisovatelky Itxaro Borda (1959). Její první román Basilika (1984) zformoval základy jejího psaní, psaní, které překračuje formu stylistiky nebo formálního barokního stylu, a které vyzývá morální kódy a představy kontinentální baskické společnosti. V každém případě nejlepší dílo Borda je tetralogie jejíž hlavním hrdinou je detektiv Amaia Ezpeldoi: Bakean ützi arte (1984), Bizi nizano munduan (1996), Amorezko pena baño (1996) a Jalgi hadi plazara (2007). Užitím technik detektivní fikce odhaluje Borda klíčové konfliktní momenty v baskické společnosti (politickou situaci, jazyk euskara, odmítavost vojenské služby, industrializaci, ženské role atd.) Stejně tak, jako ostatní autoři (Walton a Jones 1999), zvažuje Borda takzvanou „těžce-uvařenou“ detektivní charakteristiku detektivní fikce vytvořenou autory Chandler a Hammett: detektiv Amaia Ezpeldoi je citlivá, patriotka a lesba a také obdivovatelka Lenina. Borda pokračovala ve svém feministickém analyzování v knize %100 Basque (2001), která vyhrála Euskadi cenu literatury. V jejích nejposlednějších dílech, románech Zeruetako erresuma (2005) a Ezer gabe hobe (2009), zkoumá události posledních desetiletí.

Baskická politická situace a role žen v ní formuje základy práce spisovatelky Laura Mintegi (1955). Její první román, Bai...baina ez (1986), proti-teze díla spisovatele Jon Mirande - Haur besoetakoa, je příběhem lásky, umístěném mimo sociální normy. Její další dílo Legez kanpo (1991) následuje techniky detektivní fikce, aby ukázal mučení baskických politických vězňů. Vězenkyně Nerea je spolu-hrdinkou knihy Nerea eta biok (1994). V posledních dílech Sisifo maite minez (2001) a Ecce Homo (2006), Mintegi reflektuje lásku a přínos, kterými žena může přispět v politice.

V románu Eta emakumeari sugeak esan zion (1999; And the Serpent Said to the Woman, 2005) Lourdes Oñederra (1958) přichází s některými prvky, které jsou posuzovány typicky ženské (mateřství, slabost, pasivita). Had přislíbil Evě, že zmoudří, když sní jablko. Následky tohoto činu byly ale různé: vina, trest a povinnost žít v podřízenosti mužům. Cesta podniknutá Teresou, hrdinkou románu, slouží jako podtext pro zkoumání a analýzu jazyka používaného do té doby. Co se týče výpravnosti v posledních letech, vynikají čtyři autoři: Harkaitz Cano, Pello Lizarralde, Unai Elorriaga a Kirmen Uribe.

Harkaitz Cano (1972) píše poezii, dětskou literaturu, novinové články, eseje a prózu. V poslední kategorii jsou povídkové práce Telefono kaiolatua (1993) a Neguko zirkua (2005), stejně jako romány Beluna Jazz (1996), Pasaia blues (1998) a vítěz Euskadi ceny za literaturu Belarraren ahoa (2004; Blade of Light, 2010). Použitím technik špinavého realismu praktikovaného především autorem Raymond Carver, balancuje Cano na hraně reality, aby poukázal na nejdůležitější momenty. Podobně je to i s prvkem jeho básnických sbírek a prózy, kterým je postmoderní město, ve kterém nevládne nic vizuálního (stejně jako u jeho moderního protějšku Simmel 1900, Benjamin 1936), ale naopak vládne mysl (Cano 2003: 178). Je to decentrované město, kde se potulují charaktery (muzikanti, spisovatelé, psychopati).

Literatura Pello Lizarralde (1956) zrcadlí, jak smysl ovládá bej jakékoliv interpretace, ukazuje nám události, ale už ne to, co se odehrává v pozadí. V tomto kontextu, který zůstává tichý, nevyslovený a neviděný, se stává dílo velkou záhadou pro čtenáře, a proto vyjadřuje zájem, že něco zvláštního vězí za každým činem, ačkoliv rutinním, a přesto nikdo neví, co zvláštního a tajemného to je. Dosud Lizarralde vydal pět románů: E pericoloso sporgersi. Zuri beltzean (1984), Hatza mapa gainean (1988), Un ange passé -isialdietan- (1998), vítěz Euskadi ceny za literaturu (2002), a Iragaitzaz (2008); spolu s knihou povídek Sargori (1994).

Dva další autoři, kteří vynikali v posledních letech, jsou Kirmen Uribe (1970) a Unai Elorriaga (1972). Oba vyhráli Španělskou národní cenu za literaturu se svým prvním románem z roku 2009 a 2002. Mezi díla Elorriaga patří: Van't Hoffen ilea (2003), Vredaman (2005; Plants Don't Drink Coffee, 2009), a Londres Kartoizkoa da (2009) – nejdůležitější je SPrako tranbia (2003). Tento román byl přeložen do několika jazyků a filmově zpracován režisérem Aitzol Aramaio roku 2007. Hrdina SPrako tranbia je Lucas, starý muž, který ztrácí paměť kvůli Alzheimerovi. Jediná věc, která ho udržuje při životě, je jeho touha zdolat horu Shishapangma na památku jeho zesnulé ženy. Společně s Lucasem jsou zde další hrdinové, jeho sestra Maria a mladý muž, který s nimi začne žít, Marcos. Oblíbení romanopisci této autorky jsou Jorge Luis Borges, Julio Cortazar, Juan Rulfo a William Faulkner. Poslední autor měl velký vliv na SPrako tranbia. Imitováním rozdílnosti hlasů ve Faulknerově díle, nás zavádí autorka do mysli Lucase, která je kvůli jeho zmatené paměti neschopná rozlišovat mezi fantazií a realitou.

Bilbao-New York-Bilbao (2008) od Kirmen Uribe vypráví příběh o výletě jmenovce autora letadlem z Bilbaa do New Yorku. Výlet bere autor jako výmluvu, aby navštívil životy třech generací své rodiny a hlavně té během španělské občanské války. Výlet také slouží jako podtext pro reflexi funkce umění a autorské zodpovědnosti k životu. Čtenář je svědkem procesu samotného psaní, text se formuje před jeho očima prostřednictvím elektronických zpráv, deníkových záznamů, textů vyňatých z Wikipedie atd.

Povídky v jazyce Euskara

Povídky v moderním slova smyslu je docela nový žánr v jazyce euskara. Ve skutečnosti se neobjevila dříve než v 50. a 60. letech s díly od Gabriela Aresti (Ipuinak 1979) a Jon Mirande (Gauaz parke batean, Ipuin izugarriak 1984). Tyto povídky už byly pojaty moderně podle vzoru Alana Poe, Gogola a Maupassanta. Je dobré si také povšimnout sbírky Iltzaileak (1961) od Martin Ugalde. Stručně řečeno, tento žánr se upevnil a získal pevné základy v 80. letech. Boom povídkového žánru společně s již zmíněnými historickými důvody byl přínos spisovatele Pott Banda (1978 – 1979) velice důležitý.

Krůček po krůčku se forma povídky vylepšovala, stejně tak, jako se vyvíjel i román. Mezi převažujícími tendencemi povídky v Baskicku během posledních dekád najdeme realismus, ať už fantastický (Hasier Etxeberria, Unai Elorriaga, Imanol Zurutuza) nebo podobný jako americký „špinavý realismus“ Carvera Wolfa (Pako Aristi, Xabier Mendiguren, Edorta Jiménez, Xabier Montoia, Arantxa Iturbe, Pello Lizarralde); kulturalistické druhy povídek vyhledávající meta-narativní reflexi (Juan Garzia, Anjel Lertxundi, Iban Zaldua, Aurelia Arkotxa); prózy, kde fantazie ústí občas v absurdní situace (Karlo Linazasoro, Harkaitz Cano); a mikro-fikce, čili krátké povídky (Iban Zaldua, Joseba Sarrionandia, Linazasoro).

Jeden z nejprominentnějších autorů, co se týče povídek, je Joseba Sarrionandia (1958). Jeho knihy v tomto žánru zahrnují Narrazioak (1983), Atabala eta euria (1986) a Ifar Aldeko orduak (1991). Jeho próza je plná metafor a sugestivních obrazů, ve svém díle autor kombinuje prvky fantazie s legendami a tradičními příběhy. V poslední kolekci povídek můžeme najít velmi intenzivní extrémní příběhy.

Próza spisovatele Inazio Mujika Iraola (1963) se podobá magickému realismu a autorům jako byl například Juan Rulfo. Povídky z první kolekce Azukrea belazeetan (1987) se odehrávají na fiktivním místě Auzune, v krajině, která je inspirována baskickou tradicí. Zde jsou překračovány morální zákony a za jejich překročení se draze platí metamorfózou, stejně jako v dílech autorů Rulfo, Faulkner a Atxaga. V posledním díle se Mujika Iraola více přiklání k legendám a „borgesovské“ učenosti.

Existenciální utrpení je hlavním tématem mnoha povídek od Karlos Linazasoro (1962). Mezi jeho četnými díly najdeme sbírky Eldarnioak (1991), Zer gerta ere (1994), Ez balego beste mundurik (2000) a Ipuin errotikoak (2001). Autorovi povídky jsou plny dusivými absurdními příběhy, které zrcadlí kontradikce reality, která nás obklopuje. Pro tohoto autora je povídka žánr, který mu dává nejvíce svobody, když se pokouší porušovat všechna možná pravidla.

Ve své první knize povídek Emakume biboteduna (1992) využívá spisovatel a muzikant Xabier Montoia (1955) techniky „špinavého realismu“ pro komponování povídek o lásce a nenávisti. Povídky v knize Gasteizko hondartzak (1997) směřují ke španělské občanské válce a poválečné éře. Cílem těchto příběhů není nabídnout dokumentální historické svědectví, ale reflektovat příběhy anonymních lidí uvězněných v příšerné realitě. V knize Baina bihotzak dio (2002) vypráví autor o zkušenostech několika lidí, kteří exilovali z různých důvodů. Sbíрка Euskal hiria sutan (2006), vítěz ceny Euskadi cena literatury, je realistickým portrétem současné baskické společnosti.

Dvě kolekce vydané spisovatelem Arantxa Iturbe (1964), Ezer baino lehen (1992) a Lehenago zen berandu (1995), se soustředí na vztahy párů. Próza spisovatele Iturbe se vyhýbá zbytečným trikům obnovování, vysoce ironicky, frustrací, samoty a neporozumění bezcitných měšťanů. Příběhy spisovatele Iban Zaldua (1966) ukazují skvělý smysl pro humor, hru se slovy a ironií. Autor má rád meta-literární hry ve stylu Borgese, ale obrací se k lidové kultuře ve snaze najít své reference. Zaldua vydal sedm knih povídek: Veinte cuentos cortitos (1989), Ipuin euskaldunak (1999, with Gerardo Markuleta), Gezurrak, gezurrak, gezurrak (2000), Traizioak (2001), La isla de los antropólogos y otros relatos (2002), Itzalak (2004), vítěz ceny Euskadi cena literatury Etorkizuna (2005), a Biodiskografiak (2011). Zaldua se vyhýbá všemu, co je očividné. Láme klišé a předsudky, které zahalují celou baskickou společnost na literární, sociální a politické úrovni.

Poezie v jazyce euskara

Sekci poezie otevíráme s olerkariak. Olerkariak byli básníci baskické renesance, kteří vypracovávali svá díla v soutěžích organizovaných asociací Euskaltzaleak. Ta byla založena roku 1927 v Arrasate-Mondragón skupinou lidí, kteří chtěli bránit a propagovat baskickou kulturu. Plány Sabino Arana modernizovat lyrickou poezii, což vyžadovalo jiné metrum než v bertsoaritzza (improvizovaná mluvená poezie), která dominovala umění během 19. století, byly inspirativní především pro olerkariak. Jose María Agirre, či “Xabier Lizardi” (1896-1933) byl v popředí asociace Euskaltzaleak prakticky od jejich začátků. Ve svém díle Lizardi kompletně transformoval poetický jazyk v euskara. Hledal formální a intelektuální dokonalost v každé své básni, přesné vyjádření pocitů balancovaných s myšlenkami. Jeho nejznámější kniha básní je Biotz-begietan (1932), která odkrývá básníkův literární vesmír, který se točí kolem dvou věcí: láska a příroda.

Bide barrijak (1931) byla první sbírka básní spisovatele Estepan Urkiaga či “Lauaxeta” (Laukiniz, 1905-1937). Získala cenu na prvním Poetickém dni pořádaném v Errenteria. Toto první dílo zahrnuje úvod od Aitzol, který popisuje dílo Lauaxeta jako čistou poezii, jinými slovy, druh poezie povzbuzené tvorbou Arana. Kniha byla ale také terčem kruté kritiky od autorů, kteří zastávali více přístupnou a populární poezii, a dostali tak Lauaxeta, Lizardi a podobné autory do nepříjemné pozice. Druhá sbírka básní od Lauaxeta, Arrats beran (1935), je považována za jeho nejlepší dílo. Zde zmírňuje svůj sentimentalismus a začleňuje nové stylistické elementy pocházející z lidové baskické literatury, především romantické balady a folkové písně. Dílo Lauaxeta se také inspiruje knihou Romancero Gitano (1928) od García Lorecy.

Další členové olerkariak skupiny jsou Juan Arana Ezpeleta “Loramendi” (Bedoña, 1907-1933) a Nicolas Ormaetxea “Orixe” (Orexa, 1888- Añorga, 1961). Básníci z období před španělskou občanskou válkou byli plni naděje a dobrých záměrů, vzhlíželi k budoucnosti a jejich díla překypovala energií. Po válce ale jejich vitalita ochabuje. Ve skutečnosti se pováleční básníci nostalgicky obraceli zpět k duchu, síle, ironii, rozmanitosti a živosti renesančních děl. Básníci období 1942 – 1963 se soustředili na situaci euskara a baskické kultury. Jejich básně jsou příklady bolesti a negativity doby, ačkoliv se snaží neupadnout v zoufalství. Po válce publikovali svá díla z exilu autoři Telésforo Monzón a Jokin Zaitegi.

Někteří básníci pokračovali ve svých pracích bez toho, aby opustili svou zemi, jako to udělali Salvatore Mitxelena, Nemesio Etxaniz, Juan San Martin "Otsalar" a J. I. Goikoetxea "Gaztelu" z poloostrovní části Baskicka. Na pevninské části vynikali J. Diharce "Iratzeder" a M. Erdozaintzi-Etxart. V tomto kontextu se také objevila také heterodoxní figura Jona Mirande v Paříži. Měli bychom také zmínit, že, s výjimkou Monzón, "Otsalar" a Mirande, ostatní autoři snažící se udržet baskickou poezii při životě v represivním prostředí poválečné éry byli různého náboženského vyznání. Toto vysvětluje náboženské perspektivy a obsahy jejich děl. Dílo Jona Mirande (Paris, 1925-1972) se stalo známým díky litům Egan, Euzko-Gogoa a Igela. V období 1950-52 zkusil tento autor vydat knihu básní s názvem Ihun-Argi, ale projekt nebyl nikdy zrealizován. Několik sbírek jeho práce bylo vydáno po jeho smrti: Orhoituz (1976), vydal A. Eguzkitza; Ene jainko eidol zaharra, lur! (1984), vydal X. Olarra; Poemak (1950-1966), (1984), vydal Txomin Larrea a Ilhun-Argiak. Claroscuros (1993), vydal I. Aldekoa a E. Gil Bera. Dílo Mirande tíhne k extrémům (vybírám témata jako je prostituce, alkohol, pedofilie a homosexualita) a utopickým vizím. Pro Sarrionandia byl Mirande podobný romantickým intelektuálům jako Poe a Baudelaire, kde poezie odkazuje k užívání rozumu, kalkulace a metod a nechává představivost letět k snům a tajemstvím. Podle Sarrionandia vyrostl Mirande navzdory moralismu a didakticismu. Jeho poezie hledá krásu spíše než pravdu, neinterpretuje realitu, ale vyhýbá se jí a je dokonce proti ní.

Symbolismus Baudelaira rozvinutý Mirandem neměl žádné nástupce ve své době. Najdeme ale nějaké stopy v díle raných básní Gabriela Aresti a v pracích spisovatele Mikel Lasa (Getaria, 1938), které jsou shromážděny v díle Poema bilduma (1971). Dílo spisovatele Lasa bylo inspirováno poezií z počátku 20. století a nacházelo se někde mezi knihou Spleen od Baudelaira a rimbaudovskou poezií. Básně Lasa odkrývají prázdnou, desolátní a temnou krajinu, charakteristickou pro totální lidské vědomí. Pro toto vědomí tu už není žádný ideál, který by pomohl utéct od reality a od samoty. Lasa se vzdává romantického dosahování přírody, jeho básně jsou umístěny do zničených popršených pustin, pobřeží a krajin s opuštěnými budovami.

Podle Iñaki Aldekoa byl Gabriel Aresti (Bilbao, 1933-1975) nejdůležitějším básníkem druhé poloviny 20. století. Je určitě pravdou, že se jeho druhá sbírka básní Harri eta Herri (1964) stala klíčovým textem pro mnoho básníků jeho doby. Aresti měl blízký vztah k Bilbao a prostřednictvím svých básní představoval realitu města. Jeho první velké dílo, básně Bizkaitarra, bylo vydáno roku 1959. Podle Aldekoa byl Aresti v období 1954-1959

ovlivňován britským symbolismem a básníky španělské generace 27, hlavně T. S. Eliotem a Pedro Salinas. Tato informace je cenná pro pochopení tohoto bizkaiánského básníka. Aresti přímo zažíval následky industrializace, chudoby a zneužívání dělníků v 50. letech. Tento zážitek ovlivněný Gabriel Celaya a Blas de Otero ho vedl k tomu, aby začal psát protestní poezii. Krátce potom vydal *Harri eta Herri* (1964). Vybral si stejný směr i pro jeho pozdější díla *Euskal harria* (1967) a *Harrizko herri hau* (1970). Aresti byl velice inspirativní v literární kreativě i v ideologickém vývoji baskické literatury. Bitoriano Gandiaga (Mendata, 1928 - Arantzazu, 2001) a Juan Mari Lekuona (Oiartzun, 1927 - Donostia-San Sebastián, 2005) byli ve své symbolické poezii ovlivňováni zároveň sociální poezií. Navzdory tomu, že sdíleli stejné kořeny, jejich poetický styl byl zcela jiný. Gandiaga se vrátil v posledních letech své kariéry k tradiční liturgické poezii, kdežto Lekuona se posunul směrem k surrealismu. V první sbírce básní od Xabier Lete (Oiartzun, 1944-2010), *Egunetik egunera orduen gurpillean* (1968), je patrné promísení vlivu Aresti a tradičních přístupů doby. Ve skutečnosti vliv mluvené poezie a hlavně *bertsolaritza* provází celé dílo spisovatele Lete. S publikací jeho druhé knihy básní *Bigarren poema liburua* (1974), se Lete obrací k existencialismu a vytváří intimnější básně. Jeho další publikace zahrnují *Urrats desbideratuak* (1981), *Zentzu antzaldatuena poemategia* (1992) a *Egunsentiaren esku izoztuak* (2008), později oceněna cenou Euskadi za literaturu.

70. léta byla dobou větší ideologické kontroly pro baskické autory, jelikož se museli podřídit disciplíně sociální oddanosti. Roku 1975 několik kolektivních publikací udělalo první kroky směrem ke kreativní svobodě v literární sféře. Skupina *Pott Banda in Bilbao*, která kombinovala Arestiho poetickou perspektivu a počáteční evropské avantgardní hnutí, hrála v tomto období rozhodující roli. *Etiopia* (1978) od Bernardo Atxaga (*Asteasu*, 1952) dotáhla k dokonalosti filosofii *pott Banda*; skupiny, jejíž členy také zahrnovala. Joseba Sarrionandia (*Iurreta*, 1958) a Koldo Izagirre (*Pasaia*, 1953). Nejhlavnější knihy Sarrionandia jsou: *Izuen gordeleketan barrena* (1981), *Marinel Zaharrak* (1987), *Izkiriaturik aurkitu ditudan ene poemak* (1985), *Gartzelako poemak* (1992) a *Hnuy illa nyha majah yahoo* (1995). Cestování a exil jsou hlavními tématy díla *Izuen gordeleketan barrena* (1981). Tato kniha, která je plná citací a odkazů, se stává ozvěnou poezie autorů jako Kavafis, Pessoa, Yeats, Dylan Thomas, Kafka a dalších. Přesně tak, jak upozorňuje její předmluva, se každá literatura jednou stane metaliteraturou. Některé básně z *Izuen gordeleketan barren* se znovu vynořují v *Marinel Zaharrak*, stejně jako další básně napsané v téže době strávené ve vězení a poté útekem. Toto dílo má pesimistický tón. Sarrionandia opouští intertextuální povahu svých předešlých textů a

je skeptický vzhledem k síle literatury. Titul knihy *Hnuy illa nyha majah yahoo* je převzat z *Gulliverových cest* a znamená „dávej na sebe pozor, milý Yahoo“. Hlavním tématem této sbírky je mimo smrt (konstantní téma této práce) i exil.

Izagirre píše svá díla *Itsaso ahantzia* (1976), *Oinaze zaharrera* (1977) a *Guardasola ahantzia* (1978) během své počáteční avantgardní éry své kariéry. Po deseti letech ticha vydává *Balizko erroten erresuma* (1989), které pro Josu Landa představuje vojenský manifest. Ve své další sbírce *Non dago Basques' Harbour?* (1997), bez upínání k nějakému specifickému přesvědčení nebo krédu, vyjadřuje různé pocity zakořeněné v lidských bytostech, jako je myšlenka domoviny, lásky a strachu a připoutává tak své básně k imaginárnímu přístavu, který je velice blízko reálnému životu.

Lasa a Arantxa Urretabizkaia. Amaia Lasa (Getaria, 1948) vydala své první básně roku 1971 společně s bratrem Mikelem. Tyto básně byly sloučeny do sbírky *Geroaren arpegia* (2000). Amaia Lasa přináší feministickou a ženskou perspektivu do baskické literatury skrze primární představivost (moře, země a vítr) a vyjadřuje se přímým jazykem bez okolků. Její básně integrují všechny aspekty života a jsou vyjádřením osobnosti oddané sociálním a politickým právům. Zatímco Arantxa Urretabizkaia (Donostia-San Sebastián, 1947) je autorkou dlouhé básně „*San Pedro bezperaren ondokoak*“ (1972). Ta vyniká pro své intimní prvky a její odkazy k lásce a pocitům v kontextu, kterému dominuje poezie sociálního realismu z počátku 60. let.

Poezie posledních dvou dekád je velice různorodá a z tohoto důvodu je složité ji zařadit. Jména spojená s tímto obdobím jsou například: Aurelia Arkotxa (Baigorri, 1953), Luigi Anselmi (Bilbao, 1954), Juan Kruz Igerabide (Aduna, 1956), Felipe Juaristi (Azkoitia, 1957), Rikardo Arregi Díaz de Heredia Vitoria-Gasteiz, 1958), Itxaro Borda (Oragarre, 1959), Jose Luis Otamendi (Azpeitia, 1959), Xabier Montoia (Vitoria-Gasteiz, 1960), Tere Irastortza (Zaldibia, 1961), Karlos Linazasoro (Tolosa, 1962), Juanjo Olasagarre (Arbizu, 1963) a Iñigo Aranbarri (Azkoitia, 1963).

Poetické dílo spisovatele Felipe Juaristi je zakořeněno v reflexivním slovu a v pečlivě zvažovaném rýmu. Jeho sbírka básní *Galderen geografía* (1997) byla oceněna cenou Euskadi za literaturu a jeho další díla zahrnují *Denbora, nostalgia* (1985), *Hiriaren melankolia* (1987), *Laino artean zelatari* (1993) a *Begi-ikarak* (2004).

Celá práce Tere Irastortza je založena na jejích vlastních zkušenostech. Spisovatelka rozvíjí a propracovává slova a věnuje se neustálému vyptávání a touze po vyjadřovací preciznosti, která ji dovedla k přísnému minimalismu. Její knihy poezie zahrnují díla jako *Hostoak. Gaia eta gai aldaketak* (1983), *Derrotaren fabulak* (1986), *Osinberdeko khantoreak* (1986) a *Manual devotio gabekoa* (1994).

Juan Kruz Igerabide je autorem sbírek poezie pro děti, jako je například známá *Beginiaren poemak* (1992), a zajímavých teoretických esejí o vztahu mezi mluvenou kulturou, poezií a dětstvím (*Bularretik mintzora*, 1993). Vydal také několik knih básní pro dospělé, mezi kterými vynikají *Sarean lehio* (1994) a *Mailu isila* (2002). Jeho poezie je stručná, výstižná, má blízko k aforismu a zenovému myšlení. Populární literatura, Zen a Tao spiritualita společně s dalšími zdroji z baskické nebo světové literatury vytváří pozadí autorovy poezie.

Karlos Linazasoro je básníkem extrémní samoty, obtížnosti vyrovnávání se s kolektivem, nedostatku lásky a citu a zároveň vyjádření potřeby. Je autorem děl *Euriaren eskuak* (1995), *Kartapazioko poemak* (co-written with Igerabide, 1998), *Inoiz izan ez garenotan* (2000), *Eguzkia ateri* (2001) a *Denboraren aleak* (2005).

První sbírka poezie autora Xabier Montoia byla *Anfetamiña* (1983). Od té doby vydal další dvě poetická díla *Likantropo* (1985) a *Narraztien mintzoa* (1988). Práce tohoto autora z Vitoria-Gasteiz reflektuje *Atxagovu Etiopii*. Montoia má blízko k světu rock music, vyhýbá se tradičnímu a diskriminačnímu dělení mezi kultivovaným a hovorovým jazykem. Co se týče jeho ústředního tématu, vykresluje zničená městská místa. Dává přednost nenávisti před láskou a jeho tělo se přetváří spolu s duchem, což ho prý dělá nemorálním, jak sám nazývá svou individualitu.

Rikardo Arregi Díaz de Heredia vydal dvě básnické sbírky *Hari hauskorrak* (1993) a *Kartografia* (1998). Kosmopolitní básník, který využívá celé škály odkazů stejně jako *Atxaga and Sarrionandia*, byl ovlivněn především autory Passoa, Auden a Kavafis. Jako tyto autoři vychvaluje také klasickou kulturu, historickou minulost a celou kulturní tradici, ale také přítomnost a obyčejný život, aby se přiblížil realitě s pronikavějším, vibrujícím, lyrickým pohledem.

Poezie ze začátku 20. Století dává přednost komunikaci a promítnutým emocím. Příklad těchto elementů můžeme najít v dílech spisovatelů Harkaitz Cano (*Lasarte-Oria*,

1975), Kirmen Uribe (Ondarroa, 1970) a Miren Agur Meabe (Lekeitio, 1962). Harkaitz Cano je autorem básnických knih *Kea behelainoepen bezala* (1994) a *Norbait dabil sute eskailean* (2001). *Kea behelainoepen bezala* se podobá městské estetice Atxagovy Etiopie. Oproti tomu druhé dílo reflektuje různá prozaická díla z jeho pobytu v New Yorku. Ten přeměnil významně jeho perspektivu: jeho dřívější díla byla nedokonalou poezií vyjadřující subjektivní zkušenost vážným způsobem, kdežto v druhém díle inklinuje spíše k ironickému a humornému vyjádření života, zkoumá každodenní věci pomocí užití přímého jazyka a identifikuje sám sebe s malířem J. M. Basquiata a se špinavým realismem.

Společně s dílem Gabriela Aresti - *Herri eta Herri* a Bernardo Atxaga - *Etiopia, Bitartean heldu eskutik* (2001; *Meanwhile Take My Hand*, 2007) od Kirmen Uribe je zřejmě tou nejoblíbenější knihou baskické poezie mezi čtenáři. Kniha je strukturovaná do sedmi sekcí s básní v každé sekci zabývající se různým tématem. Tímto způsobem básník reflektuje technologii, vývoj či hledání dokonalosti a jejich bolestné dopady v současné společnosti a v lidství obecně a nabízí návrat k podstatě. Jak píše v jedné ze svých básní, jeho cílem je „...adaptovat lidská stvoření k velikosti světa.“ Tato potřeba vede básníka nevyhnutelně k hlubší reflexi osobních vztahů, aby došel k závěru: slovo není nejprůměrnější nebo alespoň nejefektivnější prostředek pro vyjádření citů. Z tohoto důvodu dává důraz na užívání gest – důraz na řeč těla. Básnická sbírka *Azalaren kodea* (2000) od Miren Agur Meabe, která zobrazuje vyslovenou lyriku, erotično a senzualitu byla kritikou dobře přijata. Je to velice osobní práce. Dle autorčiných vlastních slov poskytuje kniha čtenáři „kaleidoskopický rentgen“ autorky samé. Mezi těmito zkušenostmi můžeme vyzdvihnout, stejně jako vyznačit minulost v přítomnosti, sny s vysloveným erotickým obsahem. Kritik Iratxe Gutiérrez vidí spojení mezi touto vnější projekcí ženské sexuální touhy a argumentů Héléne Cixous, autorky díla *Le rise de la Méduse* navrhuující psaní založené na podvědomí a libidu. Dílo obdrželo cenu španělské kritiky roku 2001.